

Mokslinis gyvenimas

„KURTI TĘSTINUMĄ“

Skaitytojų dėmesiui siūloma diskusija apie antrąjį Lietuvos istorikų suvažiavimą, vykusį 2009 m. rugsėjo 10–12 dienomis Klaipėdoje. Apie istorikus sutelkusį renginį, praeities tyrinėtojų bandymus kurti gyvą bendruomenę ir atliepti šiandienos visuomenės poreikius kalbėta pirmajame diskusijų klubo susitikime 2009 m. spalio 1 d. Vilniuje. Šis diskusijų klubas – Nepriklausomybės metais subrendusios Vilniaus universiteto istorikų kartos pastanga prisidėti prie viešojoje erdvėje vykstančių svarstymų įvairiais klausimais, susijusiais su Lietuvos humanitarine kultūra, tautine ir europietiška tapatybe, valstybingumo ugdymu. Inicijatyvą maloniai sutiko paremti „Kultūros barų“, „Naujojo Židinio-Aidų“ ir „Lietuvos istorijos studijų“ redakcijos – suteikė diskusijų klubui galimybę pasisakyti šių žurnalų puslapiuose. Šioje diskusijoje dalyvavo Istorijos instituto direktorius Rimantas Miknys, Europos humanitarinio universiteto prorektorė Irena Vaišvilaitė, Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto bendruomenės atstovai Marija Drėmaitė, Aurelijus Gieda, Rimvydas Petrauskas, Nerijus Šepetys ir Aurimas Švedas.

Rimantas Miknys: Nors šiandien turėtume kalbėti apie Lietuvos istorikų suvažiavimą, negaliu nepasidalyti šviežiais įspūdžiais iš analogiško renginio Lenkijoje, vykusio rugsėjo 16–19 dienomis, kuriam teko būti. Tam tikra prasme šios mintys gali tikti ir svarstymams apie tai, ką pamatėme bei patyrėme Klaipėdoje... Komentarus apie istorikų suvažiavimą Olštynė, kuriuos jau teko išgirsti iš mūsų cecho kolegų, galima būtų suskirstyti į keletą grupių: vieni aiškina – „suvažiavimas pavyko!“ (puiki atmosfera ir betarpiškas tarpusavio bendravimas); kiti prieštarauja – „renginys nepavyko!“ (žemas lygis, diskusijos nebuvo įdomios); trečioji pozicija – „viskas priklauso nuo požiūrio“ (turėtume apsispręsti, ar norime pademonstruoti, kad esame labai apsiskaitę ir daug žinome, ar siekiame pasikalbėti, išgirsti vieni kitus). Trečiosios pozicijos besilaikančių žmonių nuomonė man suprantama ir aiški – išimtinai mokslams galima skirti dėmesį speci-

aliose konferencijose. Beje, kas dar labai aiškiai išryškėjo būnant Olštynė – istorikai Lenkijoje save suvokia kaip bendruomenę ir atitinkamai elgiasi. Todėl jie yra matomi visuomenės ir politikų. Suvažiavime dalyvavo Lenkijos prezidentas.

Irena Vaišvilaitė: Lenkai iš tiesų bando gyvuoti kaip praeities tyrinėtojų bendruomenė.

Rimvydas Petrauskas: Jie ir yra bendruomenė. Lenkijoje ši rugsėjį buvo suorganizuotas jau aštuonioliktas istorikų suvažiavimas. Mes gi visai neseniai grįžome iš antrojo. Tiesa, vokiečiai jau ruošiasi kitais metais Berlyne vyksiančiam keturiasdešimt aštuntajam suvažiavimui. Šitoks lietuvių, lenkų, vokiečių ir kitų istorikų bendrijų palyginimas, vien skaičių požiūriu, atveria labai įdomias perspektyvas.

Nerijus Šepetys: Beje, Vokietijoje egzistuoja ne tik viena bendra, bet ir daug atskirų istorikų bendruomenių, skirtingai susisluoksniavusių atskiruose lygmenyse.

To taip pat nereikėtų pamiršti. Vienas pagrindinių dalykų, dėl ko vokiečių praeities tyrinėtojai aiškiai susigrupavę į tam tikras bendruomenes, yra istorijos politika.

Rimvydas Petrauskas: Taip, istorikai Vokietijoje yra susigrupavę, tačiau kaip bendruomenė jie yra valstybės mastu labiau matomi nei Lietuvoje. Tas pats pasakytina ir apie Lenkijos praeities tyrinėtojų situaciją. Tai, kad Lenkijos prezidentas kalba per jų suvažiavimą, yra visiškai suprantamas ir nieko nestebinantis dalykas.

Irena Vaišvilaitė: Žinoma, nederėtų pamiršti ir to, kad Lenkijos prezidentas, apsilankydamas istorikų suvažiavime, įgyvendina savą politinio veikimo koncepciją.

Aurimas Švedas: Pirmajame istorikų suvažiavime buvo perskaitytas Lietuvos prezidento sveikinimas.

Rimvydas Petrauskas: Be to, Valdas Adamkus globojo šį renginį.

Rimantas Miknys: Taip, šis Valdo Adamkaus gestas buvo svarbus mūsų bendruomenei. O dabar norėčiau grįžti prie tų dalykų, nuo kurių pradėjau mūsų diskusiją: labai gaila, bet neturėjau galimybių pasilikti Klaipėdoje iki renginio pabaigos – teko išvykti šiek tiek anksčiau ir, keliaujant į Vilnių, mašinoje užvirė analogiška mano jau trumpai pristatyta diskusija: trys žmonės diskutavo vartodami lygiai tokius pat argumentus, kokius man teko girdėti Olshtyne. Vienas norėjo akademinį dalykų, kitas – bendravimo, o trečias sakė, kad pats svarbiausias akcentas šiuo atveju buvo tai, kad praeities tyrinėtojai parodė save kitiems. Anot pastarojo žmogaus, tokio ėjimo į viešumą istorikams reikia tam, kad parodytų, jog ne vien tik politikai gali kalbėti apie istoriją. Tiesos šiame teiginyje yra. Politikai iš esmės uzurpuoja kalbėjimą apie istoriją.

Aurimas Švedas: Žiniasklaidos dėmesys istorikų suvažiavimui – kol kas viso labo vienas straipsnis internetiniame portale, išsamiai aprašantis istorijos politikai skirtos sekcijos darbą, – taip pat yra nuoroda, į ką yra orientuojamasi viešojoje erdvėje. Tai sukūrė tam tikrą informacinį disbalansą apie renginį – visuomenė galėjo susidaryti įspūdį, kad nuvykę į Klaipėdą praeities tyrinėtojai visas jėgas skyrė vien tik tokio pobūdžio problemoms¹.

Rimantas Miknys: Pakalbėjus apie bendrumus tarp mūsų ir lenkų istorikų, kurie pasireiškė suvažiavimų Klaipėdoje ir Olshtyne metu, dar norėtusi paliesti kitą klausimą. Šiais metais Lenkijos istorikų suvažiavimo šūkis buvo raginimas grįžti prie šaltinių. Šis šūkis atsispindėjo ir kai kuriuose pranešimuose. Jeigu prisiminsime, ką savo plenariniame pranešime „Istoriko tiesa“, atidariusiame Klaipėdoje vykusį suvažiavimą, kalbėjo Werneris Paravicini, vėl galėtume išvelgti geras galimybes tam tikriems palyginimams.

Nerijus Šepety: Taip, čia būtų galima visai įdomias paraleles išvesti, tačiau ėmęsi to darbo tikriausiai nukryptume nuo pagrindinės mūsų diskusijos temos.

Aurimas Švedas: Man asmeniškai Rimanto pateikta lietuvių ir lenkų istorikų nuomonių apie savosios bendruomenės organizuojamus susitikimus tipologija atrodo tiksli ir gerai atspindinti tam tikrą checho išsikristalizavimą į savotiškas grupes. Aurelijus, turėjęs galimybę po suvažiavimo daugiau pabendrauti su universiteto žmonėmis, pasakojo man analogiškus įspūdžius kaip ir Istorijos instituto direktorius.

¹ Žurnalo „Naujas Židyns-Aidai“ 8–9 numeryje pasirodė antrojo istorikų suvažiavimo apžvalga: *Tomas Vaiseta*. Keli slanksteliai iš nugarkaulio: Antrajame Lietuvos istorikų suvažiavime pasidairius // *Naujas Židyns-Aidai*. 2009, Nr. 8–9, p. 345–348.

Aurelijus Gieda: Taip, teko nemažai diskutuoti apie suvažiavimą su kolegomis. Nuomonių poliarizacija ryški, vertinimų diapazonas platus. Pasakyčiau, kad net ir tie, kurie nebuvo šiame renginyje, turi neretai aiškiai nuomonę apie tai, ko ten reikia arba nereikia važiuoti ir ką tokia renginyje istorikui pridera veikti: bendrauti, diskutuoti, pristatyti savo tyrimus, populiarinti juos ar siekti akademinį aukštumą.

Rimantas Miknys: Jeigu man pačiam reikėtų išreikšti savo požiūrį į tokius bendruomenės susibūrimus, aš įvardyčiau keletą momentų: suvažiavime mes galime betarpiškai pabendrauti su tais, kuriuos pažįstame tik iš pasisakymų žiniasklaidoje arba parašytų tekstų. Antras svarbus momentas, mano nuomone, yra tas, kad visuomenė ir kitų mokslų atstovai mus ima suvokti kaip bendruomenę, ne kaip paskirus tyrinėtojus. Teko kalbėti su kitų humanitarinių mokslų atstovais, kurie buvo Klaipėdoje, jie pabrėžė būtent šią aspektą. Net sakyčiau, su šiočia tokia pavydo gaidele balse. Perskaityti pranešimus ir paskui padiskutuoti sekcijoje yra vienas dalykas. Susitikti po intensyvios darbo sekcijose dienos ir dalytis kilusiomis mintimis iki vėlaus vakaro neformalioje aplinkoje – visai kitas, ne mažiau svarbus, dalykas.

Irena Vaišvilaitė: Aš irgi norėčiau pasidalyti viena patirtimi. Teko būti Mokslų akademijos renginyje – apskritojo stalo diskusijoje, kurioje buvo kalbama apie humanitarinių mokslų likimą. Joje dalyvavo įvairių institutų, Švietimo ministerijos žmonės, atėjo ir kai kurie politikai. Šioje diskusijoje išsaciau vieną mintį – humanitarai turi burtis į bendruomenę, ne kovoti vieni su kitais, o telktis. Turiu pasakyti, kad filologams gausiai atstovavę žmonės nelabai suprato, apie ką aš čia kalbu. „Mes

juk darom mokslą. Užsiimam šventais dalykais, o visuomenė ir politikai mūsų nemyli“, – sakė jie. Mano manymu, toks požiūrio taškas galimas, bet kažin ar pats produktyviausias. Taip, mes esame istorikai, kalbininkai, literatai – skirtingų sričių tyrėjai. Tačiau nederėtų pamiršti, kad mes, visų pirma, esame humanitarai. Mus vienija tam tikri kultūros reikalai. Taigi, ryšys tarp to, ką mes darome ir kas mes esame. Tačiau kol kas humanitarų bendruomenės savivokos Lietuvoje nėra, todėl aš minėtam apskritajame stale jaučiausi šiek tiek iškritusi iš bendro kalbėjimo. O štai antrasis istorikų suvažiavimas man suteikė bendruomenės buvimo jausmą. To anksčiau Lietuvoje nebuvo tekę patirti taip aiškiai. Žinoma, istorikų ceche egzistuoja kompanijos, yra malonių žmonių, kuriuos smagu ir miela sutikti, tačiau visai kiti jausmai apima, kai supranti, kad šalia viso to jau yra ir bendruomenė.

Rimantas Miknys: Dar vienas aspektas, apie kurį galvojau grįžęs iš istorikų suvažiavimo... Kai bendrauju su savo aplinkos žmonėmis, dažniausiai man atrodo, kad dar nesu senas. Tačiau suvažiavime pajutau, kad tam tikri istorikų kartų skirtumai jau yra akivaizdūs. Suvažiavime išvydau labai daug jaunų žmonių, apie kuriuos tebuvo tekę išgirsti, o pabendrauti progos vis nepasitaikydavo. Man, žvelgiant į juos, galvoje kirbėjo viena mintis: „Kaip gerai, kad atėina nauji žmonės, kad jau yra jaunų mūsų žmonių!“ Juk tarp kartų ryšys lengviausiai mezgasi bendraujant laisvai ir nesuvaržytai, ką suvažiavimas leido padaryti.

Rimvydas Petrauskas: Mane labai džiugino tai, kad į istorikų suvažiavimą atvyko vyresnės istorikų kartos atstovų – profesoriai Ingė Lukšaitė, Zigmantas ir Jūratė Kiaupos ir kt.

Irena Vaišvilaitė: Jeigu prakalbome apie Ingę Lukšaitę, jos idealizmą ir tikėjimą humanitarikos idėja Lietuvoje, aš pamenu savo darbo prezidentūroje patirtį. Kai reikėjo parengti tam tikrą socialinių ir humanitarinių mokslų strategiją arba vertinimo gaires, Ingė visada turėdavo idėjų, visada atsiliepdavo. Ji dirbo Lietuvos mokslo taryboje, faktiškai viena tikslųjų mokslų atstovų kompanijoje. Ji kovėsi dėl bendro intereso kaip mokytoja, ieškojo sąjungininkų ir sugebėjo šį bei tą nuveikti. Todėl šios asmenybės buvimas istorikų suvažiavime man irgi pasirodė svarbus. Ji sakytum atstovauja humanitarų bendruomenei, kurios neskaido priklausomybė skirtingoms institucijoms ar kartoms. Prieš Ingę galima lenkti galvą dėl to, ką ji yra padariusi.

Nerijus Šepetys: Mano nuomone, reikėtų paminėti ir dar vieną svarbų dalyką – suvažiavimas parodė, kad į mūsų bendruomenę sugrįžo tie žmonės, kurie buvo nutolę nuo istorijos.

Irena Vaišvilaitė: Pritačiau Nerijui, taikli įžvalga.

Nerijus Šepetys: Galiu drąsiai teigti, kad literatūros istorijos tyrinėtojai, jeigu būtų turėję galimybių, būtų tikrai aktyviai įsitraukę į suvažiavimo darbą.

Rimvydas Petrauskas: Nepamirškime ir menotyrintininkų. Suvažiavimas parodė, kad jie pateko į aplinką, kuri pasirodė besanti jiems ir mums sava.

Rimantas Miknys: Man taip pat teko pabendrauti su menotyrintininkais, kurie turėjo suvažiavime sukūrę savo sekciją, jie išsakė mintį, kad, peržvelgę renginio programą ir dalyvavę įvairiuose posėdžiuose, pamatė, jog būtų galėję prisidėti prie įvairių sekcijų darbo.

Irena Vaišvilaitė: Žinoma, viena problema suvažiavimo metu išryškėjo – me-

notyrintininkų sekcijai istorikai tam tikra prasme „užmiršo“. Tai paaiškinti būtų galima, tikriausiai, tuo, kad nebuvo suformuluota bendra problema.

Aurelijus Gieda: Kita vertus, menotyrintininkų sekcijai sunku buvo konkuruoti su sekcija, skirta istorinei atminčiai. Ji sutraukė daugumą visų renginyje dalyvavusių praeities tyrinėtojų. Tačiau svarbus pats sumanymas kurti menotyrintininkų sekciją.

Rimvydas Petrauskas: Kaip visada, renginio organizatoriams buvo labai sunku sudėlioti sekcijas taip, kad žmonėms netektų dėl dalyvavimo vienos temos svarstyme paaukoti kažką kitą. Be to, negalima sakyti, kad menotyrintininkų sekcija nesusilaukė suvažiavimo dalyvių dėmesio. Čia pat reikėtų pabrėžti ir dar vieną dalyką – organizuojant antrąjį istorikų suvažiavimą buvo labai sąmoningai nuspręsta kurti šią sekciją. Mano nuomone, reikia laikyti didele sėkme jau vien tai, kad žmonės atvažiavo į suvažiavimą ir skaitė savo pranešimus. Menotyrintininkų ir literatūros istorikų buvimas kartu su mumis reiškia, kad suvažiavimas įgijo tarpdisciplininio renginio pobūdį tikrąja šio žodžio prasme. Šnekos apie tarpdiscipliniškumą, šios prieigos nuolatinis pabrėžimas visus jau ima varginti, tačiau mūsų aptariamame renginyje aš matyčiau tam tikras reikšmingas slinktis. Tiktai gaila, kad dėl laiko stygiaus neįvyko istorikų ir menotyrintininkų diskusija.

Irena Vaišvilaitė: Manysčiau, kad ši sekcija neišskėlė polemikos ugnies – diskutuoti nelabai buvo apie ką.

Rimvydas Petrauskas: Pasigeddamas diskusijos, aš visų pirma kalbėjau apie tai, kad praleidome galimybę pasidalyti mintimis apie bendradarbiavimo rėmus.

Irena Vaišvilaitė: Kai perskaičiau Aurelijus pranešimo pavadinimą „Scien-

tizmas ir retorinės istorikos tradicija: trys pastabos apie dailę istoriografijoje“, man pasirodė, kad jis nusprendė žengti tarp dailės istorijos ir istorijos. Žinoma, klausydamasi jo pranešimo aš supratau, kad Aurelijus mane „pagavo“ žongliuodamas žodžių skambesiu. Tačiau aš nė kiek neabejoju, kad sekcijoje „Kai forma prilygsta turiniui: naratyvo likimas lietuvių istoriografijoje“ dailės istorikai galėjo jaustis kaip namie. Taip pat tikriausiai niekas nesiginčys, kad sekcijoje, kurioje virė istorinės atminties problemų analizė, menotyrininkai taip pat būtų radę ką pasakyti. Tad nežinau, ar reikėjo atskiros „menotyrininkų“ sekcijos.

Nerijus Šepetys: Vis dėlto nebūkime pernelyg kritiški. Pirmas išpūdis visai geras. Man asmeniškai patiko ta idėja, kad istorikai dalyvavo menotyrininkų inicijuotame veiksmė.

Rimvydas Petrauskas: Tema diskusijai, mano nuomone, irgi buvo suformuluota pakankamai sėkmingai: „Kiek mene yra istorijos ir kiek istorijoje yra meno“. Gaila, kad ji neįvyko – tiesiog pritrūko laiko. Jeigu ji būtų įvykusi – galbūt mūsų vertinimai šiandien skambėtų dar kitaip.

Marija Drėmaitė: Šiokia tokia problema kilo dėl pranešimo kultūros, todėl laiko diskusijoms ir pristigo.

Aurimas Švedas: Besiklausydamas mūsų diskusijos staiga pagalvojau, kad vienas dalykas mane iš tiesų džiugina: į pirmąjį suvažiavimą susirinkę istorikai atrodė kaip pakankamai fragmentiška, gyvuojanti paskirų grupelių forma, bendruomenės užuomazga. Žmonės mažais būreliais atėdavo į plenarinius posėdžius ar tam tikras sekcijas, po jų tomis pačiomis grupelėmis išsivaikščiodavo aptarti ką išgirdę ir patyrę. Pabuvęs Vilniaus universitete prieš ketverius metus vykusiame renginyje pats

sau konstatavau, kad jame teko išvysti ir patirti daug emocinių įtampų, o suvažiavimą inicijavę asmenys, tikriausiai, šiek tiek rizikavo. Man tuo metu atrodė, kad pereiti prie kitokio kokybinio būvio praeities tyrinėtojų bendruomenei prireiks pakankamai daug laiko. Tačiau apie ką mes kalbame šiandien? Mūsų pačių bendruomenės kontūrų brėžimas ir kūrimas, rodos, liko praeityje. Šiandien jau keliame klausimą, kaip į savo tarpą priimti kitus.

Irena Vaišvilaitė: Čia reikėtų nepamiršti ir dar vieno, labai svarbaus momento. Jeigu antrasis istorikų suvažiavimas būtų vykęs Vilniuje, ko gero, būtų tas pats kaip ir pirmojo metu. Kelionė daug ką esmingai pakeitė. Todėl lenkiu galvą prieš klaipėdiečius, kurie įdėjo labai daug darbo organizuodami suvažiavimą. Būtų labai įdomu sužinoti, kaip jautėsi jie tame renginyje: ar tas buvimo bendruomenėje jausmas juos taip pat aplankė?

Rimantas Miknys: Kiek teko dalytis išpūdžiais su klaipėdiečiais, jie sakė, kad tikrai nesitikėjo tokio neformalaus, peržengiančio tam tikrų sekcijų ribas, bendravimo. Viena iš renginio organizatorių, Silva Pocyte, pabrėžė, kad klaipėdiečiams nepasisekė viena prasmė – jie negalėjo būti kartu su kitais istorikais poilsio namuose, kur ir virė karščiausios diskusijos. Deja, tokia jau nepavydėtina šeiminkų dalia. Ją patirti teks ir kitiems, jeigu trečiasis istorikų suvažiavimas vyks ne Vilniuje.

Irena Vaišvilaitė: Apie tai iš tiesų reikia pagalvoti ir, galbūt, pasinaudoti kitų šalių universitetų patirtimi. Ten egzistuoja formatai, vietos ar renginiai, kai doktorantas arba studentas gali be jokių vidinių baimių prieiti prie profesoriaus ir su juo pasikalbėti apie įvairius jauną žmogų arba ir juos abu dominančius dalykus. Tai reikė-

tų turėti omenyje, jeigu suvažiavimas nukeliaus į Kauną arba planuoja po ketverių metų grįžti į Vilnių. Renginio organizatoriams reikėtų surasti tinkamą erdvę po visų sekcijų ir plenarinių posėdžių vyksiantiems susitikimams bei jų metu užsimezgančiam neformaliai bendravimui. Kitokių atveju mūsų bendruomenė ir vėl suskils į mažas grupes, kurios, paklausiusios tam tikrų pranešimų, eis gerti alaus „frakcijose“.

Rimvydas Petrauskas: Eidamas į diskusiją aš galvoju, kad pirmasis ir antrasis suvažiavimai yra labai skirtingi. Man tai teko patirti ir kaip organizatoriui, ir kaip dalyviui...

Nerijus Šepetys: Tikriausiai čia būtų galima užsiminti ir apie kartų konfliktą. Pirmojo suvažiavimo organizatoriai ir vėliai pasirūpino, kad ir renginio pradžioje, ir pabaigoje būtų parodyta pagarba istorijos mokslo Lietuvoje autoritetams. Abejoju, ar tai labai vaisinga praktika: turiu omenyje Lietuvos istoriografinių mokyklų dėlionės, kai jos įvardijamos orientuojantis į konkrečias asmenybes. Jei taip būtų iš tikrųjų, tai tiesiog neegzistuojant išties istoriografijos kryptys ir šakos, pradedant karo ir Bažnyčios, baigiant dailės ir lūžinių įvykių istorija. Visai kitokia situacija susiklostė antrajame suvažiavime. Jo programa buvo kuriama stengiantis atliepti „iš apačios“ sklindančias idėjas, tuo pat metu stengiantis jas susieti į tam tikrą bendrą pavidalą. Šis žingsnis pasiteisino su kauptu – tie, kurie norėjo suvažiavimo metu užsiimti mokslais, galėjo skaityti mokslinius pranešimus nuobodžiose sekcijose, o tie, kurie norėjo re(n)ginio, kuriame būtų kalbama ir pasikeičiama nuomonėmis, orientavosi į kitus dalykus. Toks laisvas požiūris leido šalia koegzistuoti labai skirtingiems dalykams ir jų patirtims.

Rimvydas Petrauskas: Aš irgi norėčiau kiek plačiau apsistoti prie dviejų suvažiavimų palyginimo. Abiejų renginių formatas buvo iš esmės tas pats, todėl lengviau pastebėti panašumus, bet konstatuoti skirtumus yra svarbiau. Du itin svarbius dalykus jau palietė Irena ir Nerijus. Klaipėdoje vykusį suvažiavimą aš esu linkęs laikyti labiau pavykusi dėl pačios vietos pasirinkimo – daug kompaktiškesnė erdvė atvėrė istorikams galimybes betarpiškai ir intensyviai bendrauti. Kitas dalykas, kurį pastebėjo Nerijus, susijęs su tuo, kad žmonės 2009 metais daug geriau susivokė, ko reikia tokiam renginiui kaip suvažiavimas. Daugumoje sekcijų, kuriose apsilankiau, buvo siekiama išlaikyti santykį tarp mokslo ir diskusijos, mokslinio įdirbio demonstravimo ir apsikaitimo nuomonėmis, siekio pakilti virš siauros problematikos ribų. Dėl šių dviejų dalykų antrasis suvažiavimas iš tiesų yra kitoks. Tačiau nereikėtų pamiršti ir to, kad rugsėjį Klaipėdoje vykęs renginys buvo tarptautinis. Užsieniečių nebuvo itin daug, tačiau šiuo atveju užteko Kylio universiteto profesoriaus Wernerio Paravicini plenarinio pranešimo „Istoriko tiesa“, kad suvažiavimui būtų suteiktas kitas lygmuo. Šis pranešimas iš tiesų buvo labai geras ir tinkamas suvažiavimui dėl dviejų dalykų. Viena vertus, Paravicini atskleidė tam tikras bendrąsias tendencijas mūsų moksle. Kita vertus, plenarinio pranešimo autorius leido pajusti mūsų bendruomenių Rytų ir Vakarų Europoje skirtumus. Kalbėdamas apie naujoves, dar kartą noriu sugrįžti prie meno istorijos sekcijos. Gaila, kad sekcijos darbo metu nenuskambėjo viena sąvoka – „ikonofilija“ – kurią „nukalė“ Jolita Mulevičiūtė. „Ikonofilija“, mano manymu, labai gerai apibrėžia istorikų santykį su meno istorija ir „gražiomis iliustraci-

jomis“, kuriomis paprastai stengiamasi „apipinti“ tekstus. Suvažiavime užmezgę dialogą su menotyryninkais istorikai turėjo progą imtis gydytis nuo „ikonofilijos“.

Irena Vaišvilaitė: Problema, apie kurią ką tik užsiminė Rimvydas, mane taip pat domina. Manychiau, kad ji atsirado viso labo prieš aštuonerius metus, todėl sąvoka „ikonofilija“ gal truputį per stipri. Aš sakychiau, kad su atvaizdais istorikams nutiko kaip su gero vyno paragavusiu žmogumi: išgėrei vieną taurę ir tuoj pat užsinorėjai antros.

Marija Drėmaitė: Jolita prieš keletą metų buvo parengusi apie šiuos dalykus labai gerą, sakyčiau, programinį pranešimą.

Irena Vaišvilaitė: Pirmajame suvažiavime man teko skaityti pranešimą, kuriame konstatavau, kad istorikai Lietuvoje jau pradeda naudoti iliustraciją kaip lygiagretų tekstui dalyką. Tiesa, vėliau gerokai išsiplėtė galimybės „pasiimti iliustracijas“: atsirado medijų archyvai leidyklose, buvo išleisti keli katalogai ir istorikai išvydo tai, apie ką anksčiau žinojo tik dailės istorikai. Šios aplinkybės ir sukūrė tą savotišką svaiginimąsi atvaizdais. Tačiau pasakius vieną dalyką, reikia paminėti ir tai, kad dailės istorikai meno kūrinių kaip istorijos šaltinių taip pat nevertina ir tokiu rakursu „neperskaito“. Gaila, kad pokalbis apie šiuos dalykus suvažiavime neįvyko dėl tam tikro dailės istorijos atskirtumo suvažiavimo programoje. Manychiau, kad tai, apie ką mes čia dabar kalbame, galėjo rasti savo vietą Rimvydo vadovaujamoje sekcijoje „Šiuolaikinė šaltiniotyra: istorinė rekonstrukcija ir istoriko vaizduotė“.

Nerijus Šepetys: Man, kaip stebėtojui iš šalies, labai susisiejo Rimvydo vadovaujamoje sekcijoje svarstyti dalykai su svarstytais sekcijoje „Dailė istorijoje ir istorija

dailėje“. Egzistuoja ta pati problema, kuri buvo gyvai aptarinėjama viso suvažiavimo metu. Turiu omenyje požiūrį į šaltinį kaip į daiktą. Taigi, būtina panaudoti tam tikras citatas tam, kad parodytum, jog matei, čiu-pinėjai ir įsigilinau į tam tikrą šaltinį. Vizualinis įrodymas, kad kažkas patirta-skaityta, iš esmės tampa istoriko ekspertiskumo įrodymu. Citatų gausa šiuo atveju reiškia, kad istorikai iš esmės nepasitiki vieni kitais. Pasitikėjimą galima atkurti tik tokiu instrumentiniu būdu, pademonstruojant, kiek ir ko yra vartyta – skaityta.

Aurimas Švedas: Tai, ką dabar išgirdau, man susisiejo su dviem suvažiavimo supratimo strategijomis: pabūti kartu, pasidalyti idėjomis arba...

Nerijus Šepetys: ... parodyti erudiciją. Tokia situacija kelia didelį pavojų net ir empiristams. Suvažiavimo metu diskutuojant dėl Dariaus Barono pranešimo „Pilėnai senųjų ir naujųjų istorikų vaizduotėje“ buvo labai aiškiai išryškinta skirtis: reikia apsispręsti, kuo mes esame linkę pasitikėti – savo metodiniu aparatu, kuris yra naudojamas tyrimo metu, ar istoriniu šaltiniu. Tai yra principinis apsisprendimas, kurį turi padaryti kiekvienas. Medievistai dažniausiai neišgali pasitikėti jiems bylojančiais (pirmiausia naratyviniais) šaltiniais, o XX a. istorijos tyrinėtojai dažnai naudojami dokumentais nekritiškai, nesvarstydami klausimo apie dokumento (pavyzdžiui, vidinio vartojimo NKVD pažymos) kilmę, prasmę, statusą, vietą, tikslą. Taip prarandama galimybė suvokti, kad istorinis šaltinis gali būti ne tik siejantis su istorine tikrove, bet ir atskiriantis nuo jos luobas. Todėl man šis išsiskyrimas, kai kalbame apie Lietuvos istorikus bei apie suvažiavimą, atrodo svarbus. Nėra nei vokiečių, nei lenkų istorikų analogiškos takoskyros.

O pas mus matyti, kad naujausios istorijos tyrėjams vis labiau prarandant pamatinius vidinės šaltinių kritikos įgūdžius, medievistai tampa bemaž hiperkritiški šaltinių ir net kolegų tyrimų atžvilgiu, kartkartėmis gal net pernelyg „užsicklindami“ *savo temos* išmanyme.

Rimvydas Petrauskas: Tai galėtų būti uždavinys trečiajam suvažiavimui: kurti sekcijas, kuriose vyktų ne tik tarpdalykiniai, bet ir epochų ribas naikinantys susitikimai.

Nerijus Šepetys: Norėčiau, kad į diskusiją ištrauktų ir Marija su Aurelijum, nes mes taip įsijautę diskutuojam, kad jiems net nepaliko galimybės įsiterpti.

Aurelijus Gieda: Manau, kad kai kurių istorikų pirmajame, kai kurių antrajame suvažiavime išsakytos provokatyvios tezės yra geros jau vien tuo, kad paryškina tam tikrus dalykus, kurie nėra savaime suprantami. Šių provokacijų, manau, nebuvo per daug nei pirmame, nei antrame suvažiavime. Štai, pavyzdžiui, historiografinių mokyklų klausimas, kad ir kaip sėkmingai jis buvo svarstytas pirmajame suvažiavime, vis dėlto yra keltas. Juo labiau kad ir pats prelegentas, mano manymu, anuokart visų pirma siekė išjudinti klausimą iš mirties taško, provokuoti polemiką. O juk ji ir parodo šį tą apie istorikų bendrijos savimonę, jos būseną, savirefleksijos ir savikritikos tendencijas. Šiame kontekste man praeitame suvažiavime įdomus atrodė Dariaus Staliūno pasisakymas, kai jis reagavo į du pranešimus, nuskambėjusius istorinės atminties problemoms skirtoje sekcijoje. Pabandysiu trumpai perpasakoti reakciją: vienas pranešimas buvo teorinis, kitas – empirinis. Pastarasis pakankamai efektingai atskleidė istorinę realybę, todėl liko nebeaišku, kuris prieigos taškas

yra priimtinesnis. Todėl buvo nuosekliai klausta – ar būtina reikia teorizuoti tam, kad galėtume visapusiškai patirti, pamatyti praeitį? Į šią provokaciją auditorija reaguavo gana rezervuotai. Galbūt taip nutiko dėl to, kad daugumai sekcijos dalyvių buvo akivaizdu – tam tikra dermė tarp empirinių tyrimų ir teorinės refleksijos yra reikalinga, kad faktai be teorijos lieka akli, o teorijos be faktų – tuščios? Ar būtina absoliutinti kurį vieną pažinimo dėmenį? Kur link aš suku? Link palyginimų. Kalbėdami apie pirmąjį ir antrąjį suvažiavimus, mes neišvengiamai imamės lyginti ir visokių pranašumų dabar surandame Klaipėdoje vykusiame renginyje. Aš bandyčiau sakyti taip, kad pirmojo suvažiavimo plenarinėse diskusijose kelti klausimai tik kažkokiais blankiais pavidalais atsikartojė antrajame istorikų suvažiavime. Visų pirma, šiais metais istorikų ir visuomenės santykio problemas aktualinusių pasisakymų buvo tikrai mažiau. O juk Vilniuje aptartos problemos niekur nedingo, jos buvo ir egzistuoja iki šiol.

Rimvydas Petrauskas: Galbūt tai yra kaina, kurią istorikų bendruomenė turėjo sumokėti?..

Aurimas Švedas: ... už tą autoterapiją, kurią mes šiandien įvairiai aptarėme?

Aurelijus Gieda: Užtenka įjungti fotografinę atmintį, kad prisimintume – pirmojo plenarinio posėdžio, vykusio Vilniaus universiteto teatro salėje, metu žmonių susirinko tiek daug, kad net buvo sunku kvėpuoti. O Klaipėdoje ne tik nebuvo tokių aštrių diskusijų apie istorikus ir visuomenę, bet ir pačios visuomenės beveik nematėme. Istorikų bendruomeniškumo prasme antrasis suvažiavimas tikrai svarbus, kitoks, tačiau istorikų visuomeniškumo aspektu toną davė pirmasis suvažiavimas.

Jame buvo apibrėžtos problemos ir klausimai, kurių iki šiol niekas nesiryžo imtis rimčiau spręsti.

Rimvydas Petrauskas: Čia norėčiau paminėti ir dar vieną dalyką, kuris nuskambės kaip išlyga. Istorikų suvažiavimai nėra rengiami visuomenei. Arba kitaip – rengiami tai visuomenės daliai, kurią sudaro ne vien istorikai, bet ir jiems prijauciantys kultūrininkai plačiaja prasme. Štai tokių žmonių Klaipėdoje buvo iš tiesų labai maža. Vienas iš ryškiausių skirtumų tarp Vilniaus ir Klaipėdos man yra tas, kad šiais metais suvažiavime beveik nedalyvavo mokytojai. Mes pamatėme problemą ir dabar suprantame, kuria linkme turime dirbti.

Rimantas Miknys: Su vienu iš mokytojų atstovų diskutuojant, kodėl pedagogai ignoravo antrąjį Lietuvos istorikų suvažiavimą, pastarasis atsakė, kad šie žmonės tikrai aktyviau būtų dalyvavę, jeigu jiems būtų parengti pažymėjimai, kuriuose įrašytos suskaičiuotos renginyje praleistos akademinės valandos. Tokie dalykai, kaip žinoma, vėliau mokytojams praverčia, kai vyksta atestacijos, suteikiami kvalifikaciniai laipsniai.

Aurimas Švedas: Žinoma, tokiais dalykais buvo galima užsiimti, tačiau labai jau instrumentinį požiūrį išreiškia akademinų valandų skaičiavimo ir pažymėjimų dalijimo sistemos įdiegimas...

Rimantas Miknys: Pirmajame suvažiavime tokio išskaičiavimo tikrai nebuvo. Man teko bendrauti su mokytojais, kurie prieš ketverius metus atvyko į Vilniaus universitetą iš Panevėžio. Jie patys susirado autobusą ir atvažiavo, negalvodami apie jokių pažymėjimus.

Nerijus Šepetys: Tokiu atveju mes turime konstatuoti, kad politikos istorizavimas turi ne tik pliusų, bet ir minusų. Istori-

jos autoritetas smunka, kai suinteresuotoji visuomenė (o istorijos mokytojai ir yra tokie) pamato, kokiais tikslais ir kaip lengvai ją galima panaudoti – pradedant užsienio politika ir baigiant valstybės viduje organizuojamais gėdos, garbės ir kaltės paminėjimų žaidimais. Be to, kai viešojoje erdvėje nuolat sukasi kokie trys keturi istorikai, tai visuomenėje skepticizmo jausmas tik sustiprėja. Kita vertus, įsitvirtina utilitarinis požiūris: „Ką čia iš tų istorikų dar galima gauti?..“ Pastarąjį aspektą istorikams reikia irgi įvertinti. Juk su politika susiję žingsniai viešojoje erdvėje visuomenės yra traktuojami gana vienareikšmiškai – kaip suteptis. Todėl jeigu kuris nors istorikas ženkliai prisideda prie politinę reikšmę turinčių dalykų, jam iš karto pritaikomi žiaurūs kriterijai: jis esąs politikierių tarnas, švarti istorija esą „parduodama“ *nešvartai* politikai.

Irena Vaišvilaitė: Nesutinku su Neriiaus nuomone. Manysčiau, kad tokie žmonės praranda autoritetą tarp istorikų, tačiau ne visuomenėje. Todėl kalbant apie istorijos mokytojus kažin ar galima jiems pritaikyti tokią schemą.

Rimvydas Petrauskas: Aš palaikyčiau Ireną. Manysčiau, kad Nerijus primetė savo refleksiją istorijos mokytojams.

Nerijus Šepetys: Man yra tekę su istorijos mokytojais ir „kompleksiškai“ pabendrauti, kai jie buvo susirinkę į kažkokią renginį iš vienos Lietuvos apskrities, regis, Kauno. Iš to susitikimo ir mano mintys. Mat diskusijoje iškilus klausimui apie istorikų mokslininkų naudą visuomenei, pajutau auditorijoje aiškų priešiškomą grynajoje politikoje veikiantiems istorikams. Istorikai, dažnai viešai pasisakantys už pilietiškumo stiprinimą, kaip oponentus įvardija „patriotus“. Absoliuti dauguma is-

torijos mokytojų tokioje priešpriešoje stos į „patriotizmo“, ne „pilietiškumo“ pusę jau vien todėl, kad pastarasis regisi (o gal ir yra) lengviau politiškai manipuliuojamas ir mažiau „istorišką“.

Aurimas Švedas: Man po pirmojo suvažiavimo plenarinio posėdžio „Istorija ir tapatumas“ susiklostė toks išpūdis, kad visuomenės meilė arba dėmesys mums yra ne visuomet malonus. Kai kuriais atvejais netgi priešingai – dusinantis. Visi puikiai pamenate, kad diskusiją vedė istorikas, už stalo sėdėjo pakankamai marga kompanija. Tačiau jos išsakytos mintys man sukėlė išpūdį, kad mūsų atžvilgiu deklaruojama meilė yra labai instrumentinė: „Būsime mylimi ir godojami, jeigu duosite mums tai, ko iš jūsų tikimės...“

Rimantas Miknys: „... o jeigu neduosite – tada jums atsimokėsime visai kitokiais jausmais!“

Irena Vaišvilaitė: Šie dalykai buvo visiškai aiškiai išsakyti sekcijoje, skirtoje šiuolaikinei šaltiniotyrai. Po Dariaus Barono pranešimo atsistojęs istorijos mokytojas pasakė: „Jūs čia samprotaujate apie Pilėnus, kaip apie savizudybę aukštinantį mitą, o mes vedame vaikus ant Molainio piliakalnio ir skiepijame jiems tėvynės meilę. Jūs griunatate senuosius vaizdinius, tačiau ką duodate vietoje jų? Mums reikia kito naratyvo! Sukurkite jį mums!“

Aurelijus Gieda: Bediskutuodami mes ką tik išryškinome tam tikras priešpriešas tarp visuomenės ir istorikų arba tarp mokytojų ir praeities tyrinėtojų, kurie, esą, daugiau žino. Mano nuomone, tai yra šiek tiek dirbtinė įtampa ir problema. Manysčiau, kad tokį vaizdinį, kuriame istorikai yra atsidūrę patriotų apsuptyje, reikėtų pakoreguoti. Esu įsitikinęs, kad mums dėmesį reikėtų sutelkti ne į kritiką ar neigimą,

o į pasiūlymus. Būtent pateikus naujų pasiūlymų istoriko intelektualinis vaidmuo visuomenės gyvenime galėtų pakisti. Susipriešinimas šiuo atveju tikrai ne išeitis.

Aurimas Švedas: O gal susipriešinimo šaknų reikia ieškoti ne skirtinguose vaidmenyse, kuriuos pasirenka istorikai ir visuomenė, bet skirtinguose santykio su praeitimi būduose ir netgi, sakyčiau, buvime skirtingose praeityse. Istorikai ir visuomenė XXI a. gyvena skirtingose epochose, todėl pradeda vieni kitų išsakomas mintis vertinti ne tais pačiais matais.

Aurelijus Gieda: Taip, mes iš tiesų kalbame ne tiek apie istorikų ir visuomenės priešpriešą, kiek apie skirtingų istoriografinių paradigimų išsiskyrimą.

Aurimas Švedas: Ir šiuo atveju net negalima kalbėti apie tai, kuri iš šių paradigmų yra „teisinga“ arba „tinkama“.

Nerijus Šepetys: Manysčiau, kad labai gerai yra tai, jog ir patys istorikai yra skirtingi. Klausydamasis pranešimų, kurie buvo skaitomi sekcijoje „Vėlyvasis sovietmetis Lietuvoje“, aš išskyrčiau tris istorikų santykio su praeitimi tipus: ekspertinį kalbėjimą, visuomenišką santykį ir daugiaperspektyvį lyginamąjį, bet ne niveliuojantį požiūrį, kurį pasiūlė Marija. Tokia įvairovė mane džiugina. Ji gali pagimdyti ginčus. O pastarieji atveria naujas požiūrio galimybes. Nes ginčas yra ir skirtingų stilių bei skonių susidūrimas.

Marija Drėmaitė: Aš pritarčiau tam, ką pasakė Aurelijus. Suvažiavime nuskambėję pranešimai arba pasisakymai, kurie sukėlė tam tikrą atgarsį, buvo sumanyti kaip tam tikros intelektualinės provokacijos. Pranešimo ilgis šiuo atveju atliko tikrai ne patį svarbiausią vaidmenį. Suvažiavime daug dėmesio kreipiau į pranešimų kultūrą – trukmę, įvaizdinimą, pranešėjo

elgseną. Lyginant su pirmuoju suvažiavimu, šį rudenį vykusiame renginyje pranešimo kultūrai buvo skiriama daug daugiau dėmesio. Tačiau ir antrojo suvažiavimo metu nemažai žmonių visą dėmesį buvo sutelkę į tai, kaip perskaityti pasirašytą tekstą per jiems skirtas 20 ar 35 minutes. Todėl aš labai džiaugiausi, kad vėlyvojo sovietmečio problemoms skirtoje sekcijoje dalyvavo toks istorikas kaip Česlovas Laurinavičius. Žinoma, šio žmogaus gebėjimo formuluoti aštrias išvalgas galima prisibijoti. Tačiau kita vertus, tai žmogus, kuris drąsiai užduos klausimą, atstovaudamas savo pozicijai, arba pasisakys, gindamas ją. Manau, kad dėl tokių istorikų mūsų sekcijoje ir gimė diskusija. Savaime aišku, tokiuose renginiuose, kur susirenka gausybė skirtingų mokslininkų, labai svarbų vaidmenį atlieka vedėjas. Jo dėka sekcijos darbas gali atspindėti (arba neatspindėti) situaciją konkrečioje tyrimų sferoje. Tarp Aurimo mums išsiuntintų klausimų prieš diskusiją buvo ir štai toks: „Ko važiavote į suvažiavimą?“ Man buvo svarbu patirti vyraujančias tendencijas, suvokti, kokioje stadijoje yra konkrečių problemų tyrimai. Šia prasme mane labai įkvėpė pirmasis suvažiavimas. Galbūt aš į jame vykusius dalykus dar žiūrėjau pakankamai naiviai, tačiau antrajame suvažiavime, kalbant apie sovietmetį, aš kiek pasigedau provokujančių išvalgų ir apibendrinimų.

Aurimas Švedas: Iš tiesų labai džiaugiausi, kad mes visi kartu turėjome galimybę važiuoti į suvažiavimą ir ne mažiau mane džiugino tai, jog iš Klaipėdos į Vilnių taip pat vykome visi bendrai, tokiu būdu galėdami palaipsniui „išeiti“ iš renginio atmosferos. Autobuse buvo aktyviai diskutuojama ir keičiamasi nuomonėmis apie tai, ką teko patirti bei išgirsti ir, rodos, Ire-

na pasakė vieną tokią mintį: modeliuojant, kaipgi galėtų atrodyti trečiasis istorikų suvažiavimas, gal vietoj penkių–šešių pranešimų vienoje sekcijoje būtų tikslingiau skaityti vieną–du, o visą kitą laiką skirti diskusijoms?

Marija Drėmaitė: Suprantu, ką Irena turėjo omenyje pateikdama tokį pasiūlymą. Mums su ja teko patirti, kaip vienoje sekcijoje buvo perskaitytos penkios lekcijos.

Rimantas Miknys: Čia įsiterpti norėčiau ir aš. Keli žmonės, su kuriais diskutavau apie suvažiavimą, prisipažino, kad bandymas vietoj pranešimų rinktis diskusijos formą juos gerokai nervino. Tokia reakcija, mano nuomone, yra labai geras dalykas. Ji išduoda tam tikrą istorikų mąstymo kaitą. O kaitos procesai, kaip žinoma, leidžia išsivaduoti iš įvairių stereotipų gniaužtų. Šiuo atveju „pylos“ kliuvo Nerijui, kuris, anot jį kritikavusių istorikų, kai kuriuos dalykus galėjo pasakyti per 2 minutes, tačiau, daug dėmesio skirdamas išraiškai, savo pasisakymą „Kai forma lemia turinį“ ženkliai išplėtė. Kiek suprantu, Nerijus pasirinko tokią taktiką sąmoningai. O jo išprovokuota reakcija leidžia ardyti nusistovėjusias ir sustabarėjusias mąstymo formas: problema – išvados. Beje, Nerijus buvo kritikuojamas ir už sekcijos „Kaimynų iššūkiai mūsų praeities atminčiai ir pažinimui“ darbą. Tačiau, sutikite, jeigu mes visi sieksime būti vienodi, mąstyti operuodami tokiomis pačiomis kategorijomis, tai mūsų darbais ir pranešimais visuomenė nesidomės, o mokytojai ir toliau neras reikalo atvažiuoti į suvažiavimus.

Irena Vaišvilaitė: Aš dar norėčiau pakalbėti apie tai, kas gi istorikų bendruomenės laukia ateityje. Jeigu prisimintume, koks buvo pirmasis suvažiavimas ir ką išvydome

antrajame, reikėtų sakyti, kad mes galime judėti dviem keliais. Man šiek tiek kelia nerimą ryškus artistiško padidėjimas. Kita vertus, tai nėra kiek nestebina – sekcijų vadovai turėjo daug daugiau laisvės ir buvo daug kūrybiškesni. Tačiau čia yra vienas niuansas: kai linkstama į improvizacijas, labai daug kas ima priklausyti nuo klausos. Juk nuo džiazos nuslysti į kakofoniją galima ganėtinai lengvai būtent dėl klausos trūkumo. „Džiazavimas“ antrajame istorikų suvažiavime buvo tikrai šaunus dalykas, būtų galima jį tęsti ir po ketverių metų, tačiau tai jau pareikalautų dvigubai daugiau darbo. Ką turiu omenyje? Būtų galima įvesti pasaulyje galiojančią praktiką – iki suvažiavimo dalyviai turėtų pateikti savo pranešimo dalį arba tezes, kurios cirkuliuotų istorikų bendrijoje, ir tada jau žmonės susirinktų ne perskaityti tekstų, o diskutuoti, tada nebeiktų klausimas „ko tu važiuoji į šį renginį?“ Aš, pavyzdžiui, vykau į istorikų suvažiavimą dėl kelių dalykų. Visų pirma, man rūpėjo dalyvauti naratyvo likimo lietuvių istoriografijoje klausimą svarsčiusioje sekcijoje, be to – labai norėjau pamatyti kitoms priklausančius žmones, išvysti kas, pavyzdžiui, išaugo Kaune... Pajusti tą terpę ne iš tekstų, o gyvai bendraujant yra labai įdomu. Tačiau tam, kad nuo iš anksto atsiųstų pranešimų funkcionavimo dar prieš prasidedant suvažiavimui būtų vėliau pereinama prie „džiazavimo“, reikia įdėti labai daug darbo. Daug daugiau nei šiais metais.

Rimantas Miknys: Manų čia, kad su kai kuriais dalykais galėtų susidoroti ir sekcijų vadovai. O tie, kurie norėtų grynai akademinį sekcijų, turėtų galimybę organizuoti būtent tokias.

Nerijus Šepetys: Mano manymu, projektuodami tolesnę suvažiavimą, o ir mūsų bendruomenės gyvavimo perspektyvą, tu-

rėtume pradėti kovą su viena tendencija – užsidarymu siauros problemos rėmuose: „Mano tema yra štai tokia, o visa kita man neįdomu!“ Dėstant universitete tenka matyti, kaip medievistai, naujaamžistai arba kultūros istorikai studentai palengva, bet noriai praveria sau vis naujas perspektyvas, pasirinkdami su jų specializacija tiesiogiai nesusijusius kursus. Tačiau istorikų bendrijoje tokie procesai kol kas vyksta labai vangiai. Suvažiavime kalbėjo daug žmonių, kurie jaučiasi pakankamai laisvi ir domisi įvairiais dalykais, tačiau nepamirškime, kiek istorikų ten apskritai nedalyvavo ar kiek buvo tokių, kurie atvyko, bet nekalbėjo diskusijoje. O jų nuostata: „Aš to neišmanau, todėl negaliu apie tai kalbėti“, – tikrai ryški. Čia galima ir pajuokauti: kokia nauda, kad konkretus istorikas labai gerai ką nors išmano, jeigu jis nemoka apie tai rišliai papasakoti?

Rimantas Miknys: Manų čia, svarbus suvažiavimo nuopelnas yra tas, kad jo metu kai kurie žmonės, nekalbėję diskusijų metu, vėliau dalijosi mintimis neformalioje aplinkoje. O tai reiškia, kad mūsų bendruomenė mokosi mąstyti. Žinoma, tai, apie ką kalbėjo Nerijus, vis dar yra didelė problema.

Aurimas Švedas: Mano nuomone, pasaulis, kuriame gyvename, yra negailestingas. Jis tiesiog nesuteikia istorikui galimybės išgyventi tyrinėjant vieną vienintelę temą. Praeities tyrinėtojas turi daryti begalę įvairiausių darbų. Neretai netgi vienu metu. Kita vertus, net jeigu konkrečiam istorikui ir pavyktų susirasti tokią temą, su kuria jis galėtų „plaukti“ per gyvenimą nesidairydamas į šalį, tai jo paslaugų visuomenei prisireiktų vieną kartą per metus, o gal – ir vieną kartą per dešimtmetį.

Aurelijus Gieda: Dar vienas momentas – istorikui, nenorinčiam visą gyvenimą narstyti vieną temą, nereikėtų tikėtis, kad

pati visuomenė pasuferuos jam, kuo gi konkretus mokslininkas gali būti naudingas. Šiuo atveju kiekvienas turi pats mąstyti ir spręsti šią problemą.

Irena Vaišvilaitė: Visuomenė tikrai neateis ir nesuformuluos tokių norų. Jūs reikia išmokti išgirsti kitais būdais.

Rimvydas Petrauskas: Apibendrindamas tai, ką mes čia šiandien pakalbėjome, aš norėčiau sugrįžti prie pirmojo klausimo, pasiūlyto diskusijai, – „ko mes važiuojame į Klaipėdą?“ Mano atsakymas: kurti tęstinumą.

Rimantas Miknys: Pritariu Rimvydui. Kai važiuoju iš Klaipėdos į Vilnių, mano galvoje nuolat sukosi viena mintis: „Būtinai reikia organizuoti trečią suvažiavimą!“ Ką reikėjo nuveikti, kad įvyktų du pirmieji suvažiavimai? Apie šiuos dalykus geriausiai galėtų pasakyti Rimvydas.

Rimvydas Petrauskas: Nors mes aptariame jau antrą suvažiavimą, tai vis dar labai naujas reiškinys. O kiekvieno naujo reiškinio, naujos tradicijos steigimas yra susijęs su tam tikros mąstymo inercijos įveikimu. Įveikti inerciją visų pirma pačiame savyje, įtikinti save ir kitus tokio dalyko prasingumu. Juk suvažiavimą rengiame ne todėl, kad matome kitų šalių ilgametę patirtį (kad ir kaip ta patirtis būtų mums įdomi), o todėl, kad juntame tokio pobūdžio renginių stoka. Mokslo specializacijos amžiuje ir institucinio atskirtumo laikais – tai vienas iš nedaugelio forumų, kuriame dar galima suvokti istorijos mokslo vientisumą. Dabar jau turime šiokią tokią tradicijos užuomazgą. Ar pavyks iš jos išauginti dar kažką? Pamatysime ateityje.

Spaudai parengė
Aurimas Švedas